

«KazakhExport» ЭСК» АҚ
Директорлар кеңесінің
2019 жылғы 20 қарашадағы № 10 шешіміне
№ 2 қосымша

«Бекітілді»
«KazakhExport» ЭСК» АҚ
Директорлар кеңесінің шешімімен
2019 жылғы 20 қарашадағы хаттама (№10 хаттама)

**«Қазақстанның Экспорттық-кредиттік агенттігі» акционерлік қоғамының
Ішкі бақылау жүйесі туралы саясат**
*«KazakhExport» ЭСК» АҚ Директорлар кеңесінің 2020 жылғы 28 сәуірдегі
шешімімен бекітілген №1 өзгеріс және толықтырумен (№4 хаттама)*
*«Қазақстанның Экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ Кеңесінің 2024 жылғы
09 тамыздағы шешімімен бекітілген №2 өзгерістермен (№14 хаттама)*

ІНҚ БОЙЫНША ТҮЙІНДЕМЕ

ІНҚ атауы	«Қазақстанның Экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ Ішкі бақылау жүйесі туралы саясат
ІНҚ иесі	Тәуекелдерді басқару департаменті
Қолжетімділік деңгейі	Жалпыға қолжетімді
Құрылымдық бөлімшелерді ІНҚ-мен таныстыру бойынша іс-шаралар	«Ішкі портал» желілік дискіге ІНҚ орналастырылған күннен бастап бір жұмыс күні ішінде электрондық пошта арқылы тарату
Енгізілген өзгерістер мен толықтырулар:	
«Қазақстанның Экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ Директорлар кеңесінің	1) 2019 жылғы «28» сәуірдегі № 4 шешіміне сәйкес өзгерістер мен толықтырулар енгізілді

МАЗМҰНЫ

Тараудың, параграфтың №	Тараудың атауы	Бет нөмірі
1-тарау	Жалпы ережелер	4
2-тарау	Ішкі бақылау жүйесі ұғымы, мақсаттары, міндеттері мен қағидаттары	5
3-тарау	Ішкі бақылау жүйесін ұйымдастыру	7
4-тарау	Ішкі бақылау жүйесінің компоненттері	9
1-параграф.	Бақылау ортасы	9
2-параграф.	Тәуекелдерді анықтау және бағалау	11
3-параграф.	Бақылауды жүзеге асыру және өкілеттіктерді бөлу	11
4-параграф.	Ақпарат алмасу және өзара әрекеттесу	13
5-параграф.	Мониторинг (ішкі бақылау жүйесінің тиімділігін бағалау) және бұзушылықтар мен сәйкессіздіктерді (кемшіліктерді) болдырмау	14
5-тарау	Қорытынды ережелер	16

1-тарау. Жалпы ережелер

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 1-тармақ жаңа редакцияда жазылды.

1. Осы Ішкі бақылау жүйесі туралы саясат (бұдан әрі — Саясат) «Қазақстанның Экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ (бұдан әрі-Қоғам) ішкі құжаты болып табылады және Қоғамның Жарғысына, Қазақстан Республикасы Сауда және интеграция министрінің 2024 жылғы 29 наурыздағы №160-НҚ бұйрығымен бекітілген, Қазақстанның Экспорттық-кредиттік агенттігі үшін тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау жүйесін қалыптастыру, сондай-ақ резервтерді қалыптастыру және олар бойынша актуарлық есеп айырысуларды жүргізу қағидаларына, Қоғамның Корпоративтік басқару кодексіне, Қоғамның Іскерлік әдеп кодексіне, Бизнес-процестерді, оларға тән тәуекелдерді және Қоғамдағы тәуекелдің негізгі индикаторларын айқындау әдістемесіне және/немесе Қоғамның өзге де ішкі құжаттарына және COSO моделіне (Тредвей комиссиясының демеушілік ұйымдарының комитеті) сәйкес әзірленді.

2. Саясат ішкі бақылау жүйесінің (бұдан әрі – ІБЖ) түсінігін, мақсаттары мен міндеттерін, оның жұмыс істеу қағидаларын, ІБЖ негізгі салалары мен негізгі компоненттерін, Қоғамның ІБЖ ішкі бақылау рәсімдерін орындау және бағалау жөніндегі ішкі бақылауға қатысушылардың құзыреттері мен жауапкершілігін айқындайды.

3. Осы Саясат Қоғам қызметінің барлық түрлеріне қолданылады. Саясат Қоғамның барлық құрылымдық бөлімшелерімен және барлық қызметкерлерімен танысу және қолдану үшін міндетті болып табылады.

4. Осы Саясатта қолданылатын ұғымдар, анықтамалар, қысқартулар:

1) бизнес-процесс – белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге бағытталған Қоғам қызметінің дәйекті, өзара байланысты, мақсатты және регламенттелген кіші процестерінің жүйесі;

2) бизнес-процестің иесі–өзінің функционалдық міндеттеріне байланысты өз қызметін жүзеге асыру кезінде материалдық және (немесе) материалдық емес шығындардың әлеуетті көзі болып табылатын немесе бола алатын, сондай-ақ әртүрлі тәуекел түрлеріне ұшырау көздері болып табылатын оқиғаларға ұшырауды сәйкестендіру, талдау және бақылау үшін мүмкіндіктері бар Қоғамның құрылымдық бөлімшесі;

3) ТБД – Қоғамдағы тәуекелдерді басқаруға және ішкі бақылауды жүзеге асыруға жауапты Қоғамның құрылымдық бөлімшесі;

4) лауазымды тұлғалар – Қоғамның Директорлар кеңесі мен басқармасының мүшелері;

5) Жалғыз акционер – «Бәйтерек» Ұлттық басқарушы холдингі» АҚ;

6) тәуекелді сәйкестендіру- тәуекел элементтерін табу, тізбесін жасау және сипаттау процесі;

7) Аудит жөніндегі Комитет – Қоғамның Директорлар кеңесінің Аудит жөніндегі комитеті;

8) бақылау – Қоғамның алға қойған мақсаттарына қол жеткізу және міндеттерін орындау ықтималдығын арттыру бойынша тәуекелдерді басқару жөніндегі ІБЖ қатысушыларының және басқа да Тараптардың кез келген іс-әрекеттері;

9) бақылау рәсімдері (ішкі бақылау рәсімдері) – тәуекелдерді іске асыру ықтималдығын жоюға (төмендетуге) және Қоғамның ІЖК жетілдіруге бағытталған іс-шаралар мен іс-шаралар жиынтығы. Бақылау рәсімдері Қоғамның бизнес-процестерінің ажырамас бөлігі болып табылады;

10) бақылау ортасы – Қоғамның Жалғыз акционерінің жалпы қатынасы. Қоғамның Директорлар кеңесі мен Басқармасы, Қоғамда ІБЖ құру және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету қажеттілігіне, Қоғам қызметкерлерінің мұндай жүйенің маңыздылығын түсінуіне және осыған байланысты қабылданатын іс-қимылдарға;

11) COSO моделі – Integrated Framework (Тредвей комиссиясының демеушілік ұйымдар комитеті әзірлеген ішкі бақылаудың интеграцияланған моделі);

12) Ұйымдық құрылым – Қоғамның органдарының/құрылымдық бөлімшелерінің және олардың өзара байланыстарының жиынтығы, оның шеңберінде олардың арасында басқарушылық міндеттер бөлінеді, басшылар мен лауазымды тұлғалардың өкілеттіктері мен жауапкершіліктері айқындалады;

13) ішкі процесс – бұл жеке қадам (кезең, кезең) болып табылатын бизнес-процестің құрамдас бөлігі, оның негізінде бүкіл бизнес-процесс қалыптасады;

14) ақылға қонымды сенімділік – ішкі бақылау Қоғамның мақсаттарына жетудің ақылға қонымды кепілдіктерін ғана бере алады, бірақ ішкі ортаның тән шектеулеріне байланысты абсолютті кепілдік бере алмайды (мысалы, адам факторы, бақылау процедураларын енгізудің орындылығы принципін қолдану, т. б.);

15) тәуекел – Қоғам қызметінің күтілетін нәтижелерінің, шығыстардың (залалдардың) туындауының белгісіздігін немесе мүмкін невожможстігін негіздейтін мән-жайлардың пайда болу мүмкіндігі;

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 1-тармағының 16) тармақшасының 4-абзацы жаңа редакцияда жазылды.

16) ішкі бақылау жүйесі – бақылау рәсімдері, іс-шаралар мен әдістемелердің жиынтығы:

Қоғамның қаржы-шаруашылық қызметін тиісінше және тиімді жүргізу;

Қоғамның қызметін реттейтін Қазақстан Республикасының акционерлік қоғамдар туралы, бағалы қағаздар рыногы туралы, Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы заңнамасының талаптарын сақтау;

жауапкершілікті тиімді бөлу;

Қоғам қызметкерлерінің ішкі құжат талаптарын уақтылы және тиісінше орындауы;

мүліктің сақтығын қамтамасыз ету;

алаяқтық және басқарушылық қателіктер фактілерінің алдын алу және анықтау;

қаржылық есептілікті және өзге де басқарушылық есептілікті уақтылы дайындау, олардың дұрыстығы мен толықтығы;

17) ІАҚ – Қоғамның Ішкі аудит қызметі;

18) бақылау рәсімін тестілеу (тиімділігін бағалау) – жобалау тиімділігін бағалау және бақылау рәсімінің операциялық тиімділігін бағалау жолымен жүзеге асырылатын, ол бағытталған тәуекелдің алдын алу, шектеу және алдын алу үшін бақылау рәсімін ұйымдастырудың жеткіліктілігін және оның нақты орындалуын тексеру;

19) ІБЖ қатысушылары – Директорлар кеңесі, Директорлар кеңесінің комитеттері, Басқарма, ІАҚ, Басқарма комитеттері, Қоғамның құрылымдық бөлімшелері, сондай-ақ Қоғамның ішкі құжаттарында оларға бекітілген бақылау рәсімдерін орындауға жауапты Қоғамның лауазымды тұлғалары мен қызметкерлері.

2-тарау. Ішкі бақылау жүйесі ұғымы, мақсаттары, міндеттері мен қағидаттары

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 1-тармағының 3) тармақшасы жаңа редакцияда жазылды.

5. Қоғамдағы ішкі бақылау жүйесі қамтамасыз ету мақсатында құрылады:

1) Қоғамның активтері мен міндеттемелерін басқарудың тиімділігі мен рентабельділігін тексеруді және шығындар ықтималдығын анықтауды көздейтін Қоғамның операциялық және қаржылық тиімділігі;

2) қаржылық және басқарушылық есептіліктің сенімділігі, толықтығы және уақтылығы, бұл дұрыс және сапалы қаржылық есептілікті және Қоғам шешім қабылдауда пайдаланатын басқа да қаржылық құжаттарды дайындауды тексеруді көздейді;

3) Қоғамның қызметін реттейтін Қазақстан Республикасының акционерлік қоғамдар туралы, бағалы қағаздар рыногы туралы, Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға

(жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы заңнамасының талаптарын және Қоғамның ішкі құжаттарын сақтау.

6. Ішкі бақылау Қоғамның стратегиялық және операциялық мақсаттарға қол жеткізуіне ақылға қонымды сенімділікті қамтамасыз етуге бағытталған және Қоғамда негізгі міндеттері болып табылатын ІБЖ ұйымдастыру жолымен іске асырылады:

- 1) операциялық қызметтің тиімділігін арттыру;
- 2) активтердің сақталуын және ресурстарды тиімді пайдалануды қамтамасыз ету;
- 3) қаржылық және басқарушылық Есептіліктің толықтығын, сенімділігін және дұрыстығын қамтамасыз ету;
- 4) Қазақстан Республикасының заңнамасы және ішкі құжаттар талаптарын қадағалау;
- 5) тәуекелдердің туындау ықтималдығының және ықтимал шығындардың мөлшерінің төмендеуі (оның ішінде шығындар, кредиттік рейтингтің төмендеуі және т.б.);
- 6) негізгі және қосалқы бизнес-процестердің тиімді жұмыс істеуін бақылау және қызмет нәтижелерін талдау;
- 7) оңтайлы ұйымдастырушылық құрылымды құруға көмектесу және т.б.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 7-тармағының 3) тармақшасы жаңа редакцияда жазылды.

7. ІБЖ Қоғам қабылдаған ұйымдастыру, саясат, процедуралар мен әдістер жүйесі болып табылады:

- 1) сақтандыру тәуекелдерін, активтер мен міндеттемелерді басқару тиімділігін қоса алғанда, Қоғам қызметінің тиімділігін қамтамасыз ету, активтердің сақталуын қамтамасыз ету;
- 2) ішкі және сыртқы пайдаланушылар үшін қаржылық, реттеушілік және басқа да есептіліктің толықтығын, дұрыстығын және уақтылығын, сондай-ақ ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету;

3) Қоғамның қызметін реттейтін Қазақстан Республикасының акционерлік қоғамдар туралы, бағалы қағаздар рыногы туралы, Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы заңнамасының талаптарын және Қоғамның ішкі құжаттарын сақтауын қадағалау.

4) Қоғамды және оның қызметкерлерін құқыққа қарсы қызметті, оның ішінде алаяқтықты, қателіктерді, дәлсіздіктерді, алдауды, Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруды (жылыстатуды) және терроризмді қаржыландыруды жүзеге асыруға тартуға жол бермеу.

8. Қоғамның ІБЖ тәуекелдерді басқару, Корпоративтік басқару жүйелерінің ажырамас бөлігі болып табылады және басқарудың барлық деңгейлерін, Қоғамның барлық ішкі процестері мен операцияларын қамтиды.

9. Ішкі бақылау жүйесін ұйымдастыру Қоғамның тәуекелдерге жылдам әсер ету, қоғамның негізгі және қосалқы бизнес-процестері мен күнделікті операцияларына бақылау жүргізу, сондай-ақ жақсарту үшін кез келген елеулі кемшіліктер мен салалар туралы тиісті деңгейдегі ішкі бақылау жүйесінің қатысушыларын дереу хабардар етуге қабілетті басқару жүйесін құруды көздейді.

10. ІБЖ-ның сенімді және тиімді жұмыс істеуі Қоғамның барлық деңгейлеріндегі лауазымды адамдар мен қызметкерлерді ішкі бақылау шеңберінде тартуды және тұрақты өзара іс-қимылды талап етеді.

11. Қоғамдағы ІБЖ келесі қағидаттарға негізделген:

1) **тұтастық:** ІБЖ Қоғамның барлық деңгейлеріндегі басқару жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады;

2) **кешенділік:** ІБЖ Қоғам қызметінің барлық бағыттарын қамтиды, бақылау рәсімдері басқару жүйесінің барлық деңгейлерінде Қоғамның барлық бизнес-процестерінде орындалады;

3) **жұмыс істеудің үздіксіздігі:** жоспарланған деректерден кез келген ауытқуларды уақтылы болдырмауға және анықтауға мүмкіндік беретін ІБЖ-ның тұрақты және дұрыс жұмыс істеуі;

4) **жауапкершілік:** ІБЖ-нің барлық қатысушылары Қоғамның ішкі құжаттарында бекітілген өз өкілеттіктері шеңберінде бақылау рәсімдерінің тиісінше орындалуына жауапты болады;

5) **міндеттерді бөлу** – Қоғам жауапкершіліктің бөлінбейтіндігі қағидатын басшылыққа алады (әрбір жеке бақылау рәсімінің орындалуы үшін жауапкершілік тек ІБЖ-нің бір қатысушысына ғана жүктеледі) және бақылау функцияларының аражігін ажыратады (функциялар Қоғамның лауазымды тұлғалары мен қызметкерлері арасында бір адам белгілі бір активтермен операцияларды бекітуге байланысты функцияларды біріктірмейтіндей етіп бөлінеді, операцияларды ескере отырып, активтердің сақталуын қамтамасыз ету және оларды түгендеуді жүргізу);

6) **ІБЖ қатысушыларының есептілігі** – әрбір тартылған ІБЖ тұлғасының міндеттері мен міндеттерін орындау сапасы мен уақтылығын ІБЖ-ның жоғары тұрған қатысушысы бақылайды;

7) **операцияларды тиісінше мақұлдау және бекіту** – Қоғам уәкілетті органдар мен тұлғалардың тиісті өкілеттіктері шегінде барлық қаржы-шаруашылық операцияларды бекіту тәртібін белгілеуге ұмтылады;

8) **бақылаудың кез келген елеулі кемшіліктері мен әлсіз жерлері туралы хабарламаларды уақтылы беру** - Қоғамда бақылаудың кез келген елеулі кемшіліктері мен әлсіз жерлерін жою туралы шешім қабылдауға уәкілетті органдарға және/немесе адамдарға тиісті ақпаратты берудің барынша қысқа мерзімдері белгіленуге тиіс;

9) **үздіксіз даму және жетілдіру** – ішкі бақылау рәсімдері Қоғамның жұмыс істеуінің ішкі және сыртқы жағдайларының өзгерістеріне және туындаған жаңа міндеттерге бейімделуін ескере отырып, қолданыстағы ІЖК-ні жақсарту үшін кемшіліктер мен салаларды тұрақты анықтауға, сондай-ақ тиісті түзету іс-шараларын қолдануға және олардың орындалуына мониторинг жүргізуге бағытталуы тиіс.

12. Саясат өзара тәуелді бес компонент бөлінісінде әрбір негізгі сала бойынша лауазымды адамдар мен ІБЖ қатысушыларының ішкі бақылау рәсімдерін жүзеге асыруын көздейді.

13. Осы Саясатта сипатталған баяндалған рәсімдер мен тәсілдерді Қоғамның ІБЖ-ге тартылған барлық қызметкерлер ұстануға міндетті. Осы Саясаттың кейінгі бөлімдері Қоғамның ІБЖ шеңберіндегі жұмыс пен өзара іс-қимылдың жалпы тәртібін сипаттайды.

14. ІБЖ жұмыс істеуі келесі үш кезеңнен үздіксіз кезектесіп өту қағидаты бойынша жүреді:

1) Қоғамның ішкі нормативтік құжаттарына рәсімдерді енгізу арқылы ІЖК қалыптастыру (тиімділікті бағалау нәтижелерін ескере отырып);

2) жұмыста Қоғамның ішкі нормативтік құжаттарына басшылық жасау;

3) ІБЖ тиімділігін бағалауды жүргізу.

3-тарау. Ішкі бақылау жүйесін ұйымдастыру

15. Директорлар кеңесі Басқармамен бірлесіп Қоғамның қызметкерлеріне ішкі бақылаудың маңыздылығын, маңыздылығын және қажеттілігін және қызметтің барлық деңгейлерінде этикалық нормаларды сақтауды білдіретін және көрсететін бақылау ортасын құруды қамтамасыз етеді.

16. Директорлар кеңесі тәуекелге бағдарланған тәсілдемені қолдана отырып, Қоғамның ішкі бақылау жүйесінің тиімділігін ұйымдастыру, мониторингтеу және бағалау үшін жауапты болып табылады.

17. Директорлар кеңесі ІБЖ жетілдіру жөнінде шаралар қабылдайды.

18. Аудит жөніндегі комитет ІБЖ сенімділігі мен тиімділігін бақылау және оны одан әрі жетілдіру бойынша ұсынымдарды қалыптастыру бойынша жауапты болып табылады.

19. Басқарма Директорлар Кеңесі бекіткен саясатты әзірлеуге және енгізуге, оның

сенімді жұмыс істеуіне және ІБЖ мониторингін жүргізуге жауапты.

20. Ішкі бақылауды қорғаудың бірінші желісін Қоғамның құрылымдық бөлімшелерінің өздері қамтамасыз етеді. Бақылауды құрылымдық бөлімшелер әзірлейді және бизнес-процестердің ажырамас бөлігі болып табылады. Ішкі бақылауды ұйымдастыру, бақылау, мониторингілеуді Қоғамның құрылымдық бөлімшелерінің басшылары жүзеге асырады.

Бірінші қорғаныс желісі келесі ІБЖ қатысушыларын қамтуы мүмкін:

1) Бизнес-процестердің иелері:

бақылау рәсімдерін әзірлеуді, құжаттауды, енгізуді, мониторингтеуді және жетілдіруді, оларға сеніп тапсырылған бизнес - процестер шеңберінде өздерінің лауазымдық міндеттеріне сәйкес ІАҚ тиімді жұмыс істеуін қолдауды жүзеге асырады;

процестерге тән тәуекелдерді анықтайды және бағалайды, бағалауды ескере отырып, анықталған тәуекелдерді азайту үшін ішкі бақылауды (дизайнды) әзірлейді;

екінші қорғаныс желісінің барлық бөлімшелерімен ақпарат алмасуды қамтамасыз етеді.

2) Құрылымдық бөлімшелердің басшылары:

өз қызметкерлерінің тапсырмаларды орындауына үздіксіз мониторингті жүзеге асырады;

лауазымдық нұсқаулықтар немесе ішкі құжаттар арқылы олардың міндеттеріне жүктелген бақылаулардың сапалы орындалуын қамтамасыз етеді;

екінші қорғаныс желісінің барлық бөлімшелерімен ақпарат алмасуды қамтамасыз етеді.

21. Қорғаудың екінші желісін ІБЖ-нің келесі қатысушылары қамтамасыз етеді:

1) ТБД:

тәуекелдерді бағалаудың бірыңғай әдіснамасын (сандық, сапалық), тәуекелдердің барлық түрлеріне ден қою жөніндегі ұсынымдарды, тәуекелдердің жол берілетін деңгейін (сандық, сапалық) айқындау әдістемелерін әзірлейді;

тәуекелдерді жинауды, шоғырландыруды, талдауды жүзеге асырады (тәуекелдер тіркелімі, тәуекелдер матрицасы, тәуекелдер картасы) ;

қаржылық, кредиттік, операциялық тәуекелдерді үйлестіруді, сәйкестендіруді және бағалауды жүзеге асырады;

екінші және үшінші қорғаныс желілерінің барлық бөлімшелерімен ақпарат алмасуды қамтамасыз етеді;

ІБЖ әдістемелерін әзірлейді;

ІБЖ бойынша жұмыстар шеңберінде бизнес-процестердің иелеріне әдіснамалық қолдау көрсетеді, қажетті ақпаратпен алмасуды және беруді қамтамасыз етеді және осы саясатта белгіленген талаптардың орындалуына тікелей бақылау мен мониторингті жүзеге асырады.

2) Қоғам қызметін құқықтық қамтамасыз етуге жауапты құрылымдық бөлімше:

Қоғамның ішкі құжаттарын, оқиғалар/мәмілелер/транзакциялар туындаған кезде ұйымдастырушылық-өкімдік құжаттарды әзірлеу/өзгерту кезіндегі құқықтық тәуекелдерді сәйкестендіреді және бағалайды;

құқықтық тәуекелдер бойынша кеңес береді;

екінші және үшінші қорғаныс желілерінің барлық бөлімшелерімен құқықтық тәуекелдер/бақылаулар бойынша ақпарат алмасуды қамтамасыз етеді.

3) Ақпараттық қауіпсіздікке (оның ішінде ат, ақпараттық, физикалық) жауапты құрылымдық бөлімше не қызметкер:

ақпараттық/физикалық қауіпсіздік тәуекелдерін, алаяқтық тәуекелдерін, ақпараттық технологиялар тәуекелдерін анықтайды және бағалайды;

ақпараттық қауіпсіздік мәселелері және ақпараттық технологиялардың тәуекелдері бойынша кеңес береді;

екінші, үшінші қорғаныс желілерінің барлық бөлімшелерімен тәуекелдер/бақылаулар

бойынша ақпарат алмасуды қамтамасыз етеді.

4) Қоғамның өзге құрылымдық бөлімшелері және тиісті бизнес – процестер шеңберінде өзінің лауазымдық міндеттеріне сәйкес бақылау функцияларын жүзеге асыратын жұмыскерлер.

22. **Үшінші қорғаныс желісі** - бұл Ішкі аудит қызметінің аудиторлық жоспар шеңберіндегі ішкі бақылау ортасының тиімділігін тәуелсіз растау функциясы, ол бірінші және екінші қорғаныс жолдарын қамтиды, жалпы алғанда қоғамдағы ішкі бақылау жүйесінің тиімділігін бағалайды және келесі рәсімдерден тұрады:

1) ІАҚ тиімділігін тәуелсіз бағалауды жүзеге асыру, сондай-ақ Аудит жөніндегі комитетке және Қоғамның Директорлар кеңесіне тиісті есептілікті қалыптастыру және ұсыну;

2) Қоғамда ішкі аудитті ұйымдастыруды регламенттейтін бекітілген Ішкі құжатқа сәйкес жылдық аудиторлық жоспарды әзірлеуді және қалыптастыруды, сондай-ақ сәйкестендірілген бизнес-процестер бойынша бақылау рәсімдерінің операциялық тиімділігін тестілеу жоспарларын әзірлеуді қамтамасыз ету;

3) екінші қорғаныс желісінің барлық бөлімшелерімен тәуекелдер/бақылаулар бойынша ақпарат алмасуды қамтамасыз ету.

4-тарау. Ішкі бақылау жүйесінің компоненттері

23. Қоғамның ІБЖ-бұл өзара байланысты бес компоненттен тұратын тұрақты процесс:

- 1) бақылау ортасы (басқарушылық бақылау);
- 2) тәуекелдерді анықтау (анықтау) және бағалау;
- 3) бақылауды жүзеге асыру және өкілеттіктерді бөлу;
- 4) ақпарат алмасу және өзара әрекеттесу;
- 5) мониторинг (ІБЖ тиімділігін бағалау) және бұзушылықтар мен сәйкессіздіктерді (кемшіліктерді) болдырмау.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 24-тармақ жаңа редакцияда жазылды

24. Бұл компоненттердің дұрыс жұмыс істеуі Қоғамның тиімді қызметінің, ақпараттық жүйелердің жұмысының және Қоғамның директорлар Кеңесі белгілеген Қоғам нормалары мен лимиттерінің сақталуының маңызды шарты болып табылады.

25. Қоғам барлық деңгейдегі Қоғамның ІБЖ қатысушыларына, ең алдымен, оның активтерін пайдалануға қатысты, оның ішінде бұрыштама қою жүйесі арқылы кешенді басқару шешімдерін қабылдауға мүмкіндік беретін, үйлесімсіз функцияларды бөлуді міндетті түрде көздейтін ішкі саясат пен рәсімдер кешенінің көмегімен ІБЖ тиімді жұмыс істеуі үшін қажетті алғышарттарды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін бақылау ортасын қалыптастыруға ұмтылады/құжаттарды келісу.

1-параграф. Бақылау ортасы

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 39-тармақ жаңа редакцияда жазылды.

26. Директорлар кеңесі Қоғам басқармасымен бірлесіп, Қоғамның қызметкерлеріне ішкі бақылаудың маңыздылығын, маңыздылығын және қажеттілігін және қызметтің барлық деңгейлерінде этикалық нормаларды сақтауды білдіретін және көрсететін бақылау ортасын құруды қамтамасыз етеді.

27. Бақылау ортасы өз қызметкерлерінің бақылау санасына әсер ете отырып, Қоғамдағы атмосфераны белгілейді. Бұл ішкі бақылау жүйесінің барлық компоненттері үшін негіз болып табылады және ішкі бақылау жүйесінің лауазымды тұлғалары мен қатысушылары арасында нақты құрылым мен тәртіптің болуын қамтамасыз етеді. Бақылау ортасы мыналарды қамтиды:

- 1) Қоғамның ұйымдық құрылымы;
- 2) адалдық және этикалық нормалар;
- 3) философия және көшбасшылық стилі;
- 4) Қоғамның кадр саясаты;
- 5) ішкі нормативтік құжаттама.

28. Ұйымдастырушылық құрылым мыналардың болуын көздейді:

1) Аудиторлық тексерулерді, ІАҚ тиімділігін талдауды және бағалауды, тәуекелдерді басқаруды, Қоғамның корпоративтік басқаруын және аудит жөніндегі комитет, Директорлар кеңесі үшін тиісті есептілікті қалыптастыруды жүзеге асыратын ІАҚ;

2) Тәуекелдерді басқарудың және Қоғамның ішкі бақылауының тиімді жүйесін қамтамасыз ететін ТБД.

29. Сондай-ақ Қоғамда ІБЖ сенімділігі мен тиімділігіне, тәуекелдерді басқаруға, корпоративтік басқаруға, ішкі аудитке мониторинг жүргізетін және Директорлар кеңесі үшін тиісті ұсынымдар әзірлейтін Аудит жөніндегі комитет бар.

30. Қоғамның ұйымдық құрылымы оның стратегиялық мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келуі және:

1) Қоғамды басқарудың әртүрлі деңгейлеріндегі өзара байланысты және дәйекті мақсаттар мен міндеттерді анықтау;

2) Қоғамдағы негізгі өкілеттіктер мен жауапкершіліктерді бөлу және беру, сондай-ақ басқару және бағыну жүйесін нақты ұйымдастыру («дара басшылық»);

3) қызметкерлердің жауапкершілігін және олардың қызметін бағалау критерийлерін біржақты реттеу;

4) жұмсалған қаражат пен алынған нәтижелерді дәл есепке алу мақсатында ішкі Есептіліктің тиісті жүйесі;

5) Қоғамның құрылымдық бөлімшелері мен қызметкерлерінің тиімді өзара іс-қимылын қамтамасыз ету.

31. Қоғамның ұйымдық құрылымы Қоғамның органдарының, лауазымды тұлғаларының, құрылымдық бөлімшелері мен қызметкерлерінің мақсаттарын, міндеттерін, функцияларын, міндеттерін, құқықтарын, құзыреттері мен өкілеттіктерін ашатын ішкі құжаттамамен реттелуге тиіс. Қызметкерлердің құзыреттілігі қойылған міндеттерді орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды көрсетеді және Қоғамның стратегиялық мақсаттарын табысты іске асырудың негізі болып табылады.

32. Адалдық және этикалық нормалар.

Қоғамда іскерлік этиканың негізгі құндылықтары мен принциптерін, моральдық-этикалық нормалар мен мінез-құлық ережелерін белгілейтін ережелер жиынтығы болып табылатын іскерлік этика Кодексі қолданылады, оны Қоғамның әрбір қызметкері басшылыққа алуы керек.

33. Философия және көшбасшылық стилі.

Қоғамның корпоративтік құндылықтары оның миссиясы мен көзқарасын көрсететін және Қоғам ішінде де, жалпы мемлекетпен және серіктестермен қарым-қатынастың философиясы мен принциптерін белгілейтін ең жоғары құндылықтары болып табылады.

34. Қоғамның корпоративтік құндылықтары мен қағидаттары Қоғамның іскерлік этика Кодексімен айқындалған.

35. Кадр саясаты адам ресурстарын басқару саласындағы ережелер/саясат пен рәсімдер кешенін, сондай-ақ жоғары білікті және уәжді қызметкерлерді іріктеуге және сақтауға бағытталған Қоғам қызметкерлерінің құзыреттілігін қамтиды.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 36-тармақ алынып тасталсын.

36. Алынып тасталды.

37. Басқарма Қоғамның кадр саясатын әзірлеуге және іске асыруға жауапты болады және бекітілген жалдау стандарттары мен рәсімдерінің, қызметкерлердің қызметін бағалаудың, еңбегіне ақы төлеудің, оқытудың, персоналды ротациялаудың және персоналды

басқаруға байланысты өзге де рәсімдердің болуын және сақталуын қамтамасыз етеді, сондай-ақ осы рәсімдердің мониторингін қамтамасыз етеді.

38. Қоғамның кадр саясатына жауапты бизнес-процестердің иелері қызметкерлерді жалдау, олардың қызметін бағалау, еңбекақы төлеу, оқыту, персоналды ротациялау рәсімдерін және персоналды басқаруға байланысты өзге де рәсімдерді реттейтін ішкі нормативтік құжаттарды әзірлеуге жауапты болады.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 39-тармақ жаңа редакцияда жазылды.

39. Басқарушылық бақылау бөлігіндегі ішкі нормативтік құжаттама Қоғамдағы негізгі және қосалқы бизнес-процестердің тізбесін айқындайтын және міндетті түрде қызметкерлердің назарына жеткізілуге тиіс, Қоғамның басқармасы әзірлеген және бекіткен бизнес-процестердің, тәуекелдер мен бақылаулардың матрицасын көздейді. Қоғамның ішкі құжаттарымен қамтылған ақпарат көлемі Қоғамның қызметін бағалау және Директорлар кеңесінің, алқалы органдардың, Басқарма мен Қоғамның басшы қызметкерлерінің тиімді шешімдер қабылдауы үшін сенімді және жеткілікті болуға тиіс.

40. ТБД бизнес-процестердің иелерімен бірлесіп, бизнес-процестердің, Қоғамның тәуекелдері мен бақылауларының матрицасын әзірлейді/өзектендіреді.

41. Қоғамда ішкі аудит жұмысын ұйымдастыруды реттейтін және ІАҚ негізгі міндеттері мен міндеттерін айқындайтын ішкі нормативтік құжаттар бар.

2-параграф. Тәуекелдерді анықтау және бағалау

42. Тәуекелдерді бағалау-бұл Қоғамның мақсаттарына жетуге кедергі келтіретін тәуекелдерді анықтау мен бағалаудың динамикалық, үздіксіз процесі.

Тәуекелдерді бағалау келесі принциптерге негізделген:

1) белгіленген мақсаттарға қол жеткізуге кедергі келтіретін тәуекелдерді сәйкестендіру және бағалау мүмкіндігі үшін жеткілікті айқындықпен нақты мақсаттар белгілеу;

2) Қоғамның барлық маңызды бизнес-процестері бойынша мақсаттарға қол жеткізуге кедергі келтіретін тәуекелдерді анықтау, анықталған тәуекелдерді басқару әдістерін талдау және әзірлеу;

3) ІБЖ жүзеге асыруға әсер ететін ішкі және сыртқы ортадағы негізгі өзгерістерді есепке алу.

43. Қоғамның тәуекелдерді басқару жүйесі барлық қаржылық, операциялық, стратегиялық және құқықтық тәуекелдерді қамтиды және белгіленген лимиттер мен шектеулер шеңберінде тәуекелдердің туындауын болжайтын Қоғамның барлық операцияларын жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

44. Тәуекелдерді басқару саясаты тәуекелдерді басқарудың құрылымы мен жүйесін, оның негізгі компоненттерін, басқару шешімдерін қабылдау шарттарын және Қоғамда жүзеге асырылатын басқа да іс-шараларды анықтауға арналған.

45. Қоғамның Директорлар кеңесі Қоғамның тәуекелдерді басқару саясатын бекітуге жауапты.

46. Қоғамның Басқармасы Қоғамның тәуекелдерді басқару саясатын және Қоғамның тәуекелдерді басқару саясатын дамытуға қабылданатын басқа да ішкі құжаттарды әзірлеуге және енгізуге жауапты.

47. ТБД тәуекелдерді басқару саясатын әзірлейді, Қоғам қызметіне әсер ететін тәуекелдерді жіктеуді, тәуекелдерді қолайлылық деңгейінде бақылау лимиттерін белгілеуді, тәуекелдердің туындау ықтималдығын болжау мақсаттары үшін ішкі және сыртқы факторларды талдауды және тәуекелдерді басқару шеңберінде жоспарлар мен ұсыныстарды әзірлеуді қамтамасыз етеді.

3-параграф. Бақылауды жүзеге асыру және өкілеттіктерді бөлу

48. Бақылау рәсімдері Қоғамның мақсаттарының, міндеттері мен жоспарларының орындалуына тиімді ішкі бақылауды қамтамасыз ету, стандартты емес операцияларды анықтау және жасау, сондай-ақ Қоғамның лауазымды тұлғалары мен қызметкерлері тарапынан тәуекелдер мен ықтимал заңсыз әрекеттердің алдын алу, шектеу және алдын алу жөніндегі іс-шаралар мен іс-қимылдардың құжатталған жүйесі болып табылады.

49. Бақылау рәсімдері Қоғамның барлық деңгейлерінде жүзеге асырылады және оларды органдар, құрылымдық бөлімшелер және Қоғам қызметкерлері сақтауға тиіс.

50. Басқарма үш негізгі сала бойынша (операциялық және инвестициялық қызмет, қаржылық және басқарушылық есептіліктің дұрыстығын қамтамасыз ету, заңнамалық және ішкі нормативтік талаптардың сақталуын) бақылау рәсімдерін әзірлеуді қамтамасыз етеді:

- 1) ықтимал тәуекелдердің ықтималдығын азайту;
- 2) қателерді болдырмау және / немесе оларды жасағаннан кейін қателерді анықтау;
- 3) қайталанатын және артық операцияларды анықтау және жою;
- 4) жақсарту үшін кемшіліктер мен аймақтарды анықтау;
- 5) ІБЖ-ны одан әрі жетілдіру.

51. Бизнес-процестердің иелері бақылау рәсімдерін әзірлеу, құжаттау, енгізу, мониторингтеу және жетілдіру бөлігінде ішкі бақылауға жауапты Қоғамның құрылымдық бөлімшелерімен өзара іс-қимылды қамтамасыз етеді. Осындай өзара іс-қимыл шеңберінде бизнес-процестердің иелері процестік деңгейдегі тәуекелдерді және бақылау рәсімдерін айқындайды, бизнес-процестердің, тәуекелдер мен бақылаулардың матрицасын әзірлейді/өзектендіреді (кем дегенде жыл сайын), өзін-өзі бағалауды (кем дегенде жыл сайын) жүргізеді және бақылау рәсімдерінің орындалу тиімділігін өзін-өзі бағалау жөніндегі есепті ішкі бақылауға жауапты құрылымдық бөлімшеге жібереді.

52. ТБД, бақылау рәсімдерін әзірлеу, құжаттау, енгізу, мониторингілеу және жетілдіру процесінде бизнес-процестердің иелеріне әдіснамалық қолдау көрсетеді, сәйкестендірілген процестік тәуекелдерге қатысты ІАҚ ақпаратын уақтылы ұсынуды қамтамасыз етеді.

53. ІАҚ жауапты:

1) қоғам қызметінің барлық аспектілері бойынша ішкі бақылау жүйелерінің барабарлығы мен тиімділігін бағалау, бөлімшелердің жүктелген функциялар мен міндеттерді орындау жағдайы туралы уақтылы және дұрыс ақпаратпен қамтамасыз ету, сондай-ақ жұмысты жақсарту бойынша пәрменді және тиімді ұсынымдар беру;

2) Директорлар кеңесінің ішкі бақылау жүйесінің жағдайын объективті бағалауды және оларды жетілдіру жөніндегі ұсынымдарды ұсыну арқылы ішкі бақылаудың барабар жүйесінің болуын және жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі функцияларды жүзеге асыру кезінде туындайтын міндеттерді шешу.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 54-тармағының 10) тармақшасы жаңа редакцияда жазылды.

54. Бақылау процедуралары мыналарды қамтиды:

1) Қоғамды басқарудың барлық деңгейлерінде органдардың, олардың комитеттерінің, бөлімшелерінің, Қоғамның лауазымды тұлғалары мен қызметкерлерінің мақсаттары мен міндеттерін, өкілеттіктері мен жауапкершілігін белгілеу, олардың тиімді өзара іс-қимылын қамтамасыз ету;

2) операцияларды санкциялау жөніндегі өкілеттіктерді белгілеу: операцияларды тек тиісті өкілеттіктері бар адамдар ғана бекітеді және жүзеге асырады;

3) Қоғамның лауазымды тұлғалары мен қызметкерлерінің өз міндеттерін орындауы кезінде міндеттерді бөлу және мүдделер қақтығысының болмауы;

4) Қоғамның органдары, бөлімшелері мен қызметкерлері арасында ақпаратпен алмасудың сенімді ақпараттық қамтамасыз ету жүйесі мен тиімді арналарын құру және олардың жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

5) Қоғамның барлық қызметкерлері мен лауазымды тұлғаларының назарына олардың ішкі бақылауды қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерін жеткізу және олардың ІБЖ-дегі өз рөлін түсінуі;

6) Қоғам қызметінің түйінді көрсеткіштерін және Қоғамның басқарушы персоналының әрбір қызметкері үшін қызметтің функционалдық түйінді көрсеткіштерін белгілеу;

7) Қоғамның тәуекелдерін басқару;

8) Қоғам активтерін сатып алу/иеліктен шығару, қайта құрылымдау мониторингі және оларға мүлктік құқықтардың сақталуы (активтердің сақталуы);

9) Қоғам ресурстарын тиімді пайдалану мониторингі;

10) **іс-шаралар жоспарының (бюджеттің) және даму жоспарының, Қоғамның орындалу мониторингі;**

11) жауапты құрылымдық бөлімшенің Директорлар кеңесі мен басқармаға қаржылық қызметтің жоспарлы көрсеткіштерін қоса бере отырып, қаржылық қызметтің ағымдағы нәтижелері туралы есептерді ұсыну арқылы қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу процесінің тоқсан сайынғы мониторингі;

12) құрылымдық бөлімшелер басшыларының жоспарлы көрсеткіштерден анықталған ауытқуларды, сондай-ақ жоспарлы көрсеткіштердің орындалмау себептерін көрсете отырып, бөлімше қызметінің нәтижелері туралы стандартты толық есептерді ай сайын мониторингілеуі;

13) корпоративтік басқару диагностикасы;

14) инвестициялық саясат пен инвестициялық жобалардың іске асырылуын бақылау;

15) белгіленген тәуекел лимиттерінің сақталуын және анықталған сәйкессіздіктерді жою жөніндегі іс-шараларды іске асыруды тексеру;

16) бухгалтерлік және салықтық есепке алуды жүргізудің, Қоғамның есептілігін (бухгалтерлік, басқарушылық, қаржылық, салықтық және өзге де) жасау мен уақтылы ұсынудың белгіленген тәртібінің сақталуын бақылау;

17) есепке алу мен есептілікте жүргізілген операциялардың уақтылығын, дұрыстығын, толықтығын және дәл көрсетілуін тексеру;

18) операциялардың шарттарын және тәуекелдерді басқару модельдерін қолдану нәтижелерін тексеру;

19) кассалық қолма-қол ақшаны (бар болса) және қаржы құралдарын қоса алғанда, мерзімді түгендеу жүргізу;

20) міндетті авторландыруды талап ететін операциялар тізбесіне қойылатын талаптарды белгілеу;

21) Қазақстан Республикасы заңнамасы талаптарының, Қоғамның ішкі құжаттарының, сондай-ақ уәкілетті мемлекеттік органдар нұсқауларының сақталуын бақылау;

22) Қоғам органдары қабылдайтын шешімдердің орындалуын бақылау;

23) мемлекеттік тексеруші органдардың, сыртқы және ішкі аудиторлардың ұсынымдарының, сондай-ақ тартылған консультанттардың қолданылатын ұсынымдарының орындалуын бақылау;

24) Қоғамның ақпаратты ашудың белгіленген рәсімдерінің сақталуын бақылау;

25) Қоғамда құжат айналымының белгіленген тәртібінің сақталуын бақылау;

26) ІБЖ тиімділігін мерзімді бағалау;

27) ішкі бақылау рәсімдерін тиісті құжаттау;

28) Қоғамның ішкі құжаттарында көзделген өзге де рәсімдер.

4-параграф. Ақпарат алмасу және өзара әрекеттесу

55. Ақпарат және оны беру сәйкестендіру, құжаттау және қажетті және тиісті ақпаратты ІБЖ қатысушыларының назарына уақтылы жеткізу процесін білдіреді, сондай-ақ Қоғамды ақпараттық қамтамасыз ету жүйесінің болуын көздейді.

56. Ақпарат және оны беру сәйкестендіру, құжаттау және қажетті және тиісті ақпаратты ІБЖ қатысушыларының назарына уақтылы жеткізу процесін білдіреді, сондай-ақ Қоғамды ақпараттық қамтамасыз ету жүйесінің болуын көздейді.

57. Ақпараттық қамтамасыз ету жүйесі.

Директорлар кеңесі мен Басқарма ақпараттық қамтамасыз ету және ақпарат алмасу жүйесін қалыптастыруға және қолдауға жауапты:

1) ақпаратты жинау, өңдеу және беру жүйесін ұйымдастыру, оның ішінде үш негізгі сала бойынша Қоғам ақпаратын қамтитын есептер мен хабарламаларды қалыптастыру (операциялық қызмет, қаржылық есептілікті дайындау және нормативтік және заңнамалық талаптарды сақтау);

2) Қоғам ішінде, сондай-ақ үшінші тұлғалармен тік және көлденең коммуникативтік байланыстарды қамтамасыз ететін тиімді байланыс арналары мен құралдарын ұйымдастыру;

3) ішкі және сыртқы көздерден алынған ақпаратқа қол жеткізу және сақтау;

4) сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдары үшін Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген өзге де қажетті элементтер.

58. ІБЖ қатысушыларының өкілеттіктері мен міндеттері.

Осы Саясат, COSO моделіне сәйкес, ішкі бақылау процесіне барлық лауазымды тұлғалар мен қатысушыларды тартуды көздейтін ІБЖ құру тәсілін айқындайды.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2024 жылғы 09 тамыздағы шешіміне сәйкес (№14 хаттама) 59-тармағының 10) тармақшасы жаңа редакцияда жазылды.

59. ІАҚ жылдық аудиторлық жұмыс жоспары бойынша тапсырмаларды орындау шеңберінде тиісті бизнес-процестер бойынша бақылау рәсімдерінің операциялық тиімділігін тестілеу жоспарларын әзірлейді.

60. Қоғамның құрылымдық бөлімшелері тәуекелдерді басқаруға және/немесе ішкі бақылауға жауапты Қоғамның құрылымдық бөлімшелеріне ішінара толық және ашық өзара іс-қимылды және сұратылған ақпаратты уақтылы ұсынууды қамтамасыз етеді:

1) бизнес - процестердің, тәуекелдер мен бақылаулардың матрицаларын қалыптастыру;

2) бақылау рәсімдерінің тиімділігін тестілеу;

3) негізгі және қосалқы бизнес-процестер бойынша жақсарту үшін кемшіліктер мен салаларды анықтау.

61. ІБЖ шеңберіндегі жекелеген функциялар Қоғамда құрылатын мамандандырылған комитеттерге, құрылымдық бөлімшелерге немесе Қоғамның жекелеген қызметкерлеріне жүктелуі мүмкін.

5-параграф. Мониторинг (ішкі бақылау жүйесінің тиімділігін бағалау) және бұзушылықтар мен сәйкессіздіктерді (кемшіліктерді) болдырмау.

Қоғамның Директорлар кеңесінің 2020 жылғы 28 сәуірдегі шешіміне (№4 хаттама) сәйкес 5-параграф мынадай мазмұндағы 64-1-тармақпен толықтырылды және жаңа редакцияда жазылды.

62. Мониторинг (ІБЖ тиімділігін бағалау) - бұл күнделікті қызметке енгізілген немесе ішкі бақылау жүйесінің құрамдас бөліктерінің болуын немесе жұмыс істеуін жеке бағалау.

63. Бақылау және кері байланыс.

ІБЖ-ны жетілдіру, жауапты қатысушылармен анықталған барлық кемшіліктерді жоюмен қатар, оның тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін тұтастай алғанда бүкіл жүйеге үздіксіз мониторинг жүргізуді көздейді.

64. Мониторинг – бұл Қоғамның алға қойған мақсаттарына жетуіне көз жеткізу үшін ішкі бақылау компоненттерін бағалау процесі. Мониторингті лауазымды адамдар, басқарушы директорлар/құрылымдық бөлімшелердің басшылары ағымдағы операциялық қызмет шеңберінде және (немесе) мерзімді тестілеу өткізу жолымен жүзеге асырады. Басқарма Директорлар кеңесінің алдында ІБЖ тұрақты мониторингі үшін және директорлар Кеңесіне мониторинг жүргізіліп жатқандығы туралы ақпарат, есептер бергені үшін жауапты.

64-1. Басқарма жыл сайын Қоғамның Директорлар кеңесіне есепті кезеңнен кейінгі төртінші айдан кешіктірмей ішкі бақылау жүйесінің тиімділігі туралы Қоғам Басқармасының есебін ұсынады.

65. ІБЖ мониторингін жүзеге асыру мыналарды көздейді:

- 1) Қоғамның барлық деңгейлерінде бақылау рәсімдерін қалыптастыру;
- 2) Қоғамның ІБЖ тиімділігін мерзімді (өзі-) бағалау;
- 3) маңызды операцияларды бақылау;
- 4) бизнес-процестердің лауазымды тұлғалары мен иелеріне қажетті ақпаратты жеткізу;
- 5) ІАҚ аудиторлық жоспарын іске асыру.

66. ІБЖ тиімді және сенімді жұмыс істеуі үшін Директорлар кеңесі үздіксіз мониторинг жүргізу және ІБЖ қатысушыларына кері байланыс беру рәсімдерін қамтамасыз етеді.

67. ІАҚ есептері Аудит жөніндегі комитетке және директорлар Кеңесіне Қоғам қызметінің тиісті салаларындағы тәуекелдерді басқарудағы ІАҚ тәуекелдері мен тиімділігін теңгерімді бағалауды ұсынуға тиіс. Бақылаудың кез келген елеулі кемшіліктері мен анықталған әлсіз жақтары есепте көрсетілуі керек, соның ішінде олардың Қоғамға тигізген, тигізетін немесе тигізуі мүмкін әсері және оларды жою үшін жасалған әрекеттер.

68. ІАҚ есептерін бағалау кезінде Қоғамның аудит жөніндегі Комитеті мен Директорлар кеңесі:

- 1) маңызды тәуекелдерді қарастырыңыз және олардың қалай анықталғанын, бағаланғанын және басқарылатынын бағалаңыз;
- 2) есепте сипатталған ішкі бақылаудың кез келген маңызды кемшіліктері мен әлсіздіктеріне қатысы бар тәуекелдерді басқарудағы ІБЖ тиімділігін бағалау;
- 3) бақылаудың маңызды кемшіліктері мен әлсіздіктерін түзету үшін дереу тиісті әрекеттер қолданылғанын қарастырыңыз;
- 4) анықталған кемшіліктер мен бақылаудың әлсіздіктері бар-жоғын анықтаңыз, бұл микротолқынды пешті неғұрлым қарқынды бақылау қажеттілігін білдіреді.

69. **ІБЖ тиімділігін бағалау** мақсатқа қол жеткізуге және Қоғамның есептілігінің дұрыстығына әсер ететін қателіктердің пайда болу ықтималдығын анықтау, осы қателіктердің маңыздылығын анықтау және ІБЖ-нің алдына қойылған мақсаттар мен міндеттердің орындалуын қамтамасыз ету қабілетін анықтау үшін жүргізіледі.

70. ІБЖ тиімділігін бағалаудың мерзімді рәсімі осы процеске ІБЖ лауазымды тұлғалары мен қатысушыларын тікелей тартуды көздейді. Тиімділікті бағалау кезеңділігі Қоғамның ішкі нормативтік құжаттарымен айқындалады.

71. Директорлар кеңесі ІАҚ ұсынған ақпарат негізінде Қоғамның ІАҚ тиімділігін бағалауды үнемі жүзеге асырады. Директорлар кеңесі оған ІАҚ жеткізген есептерге негізделген ақпаратты тиісті және мұқият зерттегеннен кейін оның тиімділігі туралы өз пікірін қалыптастыруы керек.

72. Аудит жөніндегі Комитет Қоғамның Директорлар кеңесіне ІБЖ тиімділігін бағалауға алдын ала қарау, талдау және ІБЖ жұмыс істеу мәселелері бойынша ұсынымдар әзірлеу жолымен жәрдем көрсетеді.

73. ІАҚ Қоғамның ішкі нормативтік құжаттарында айқындалған тәртіппен ІАҚ тиімділігін бағалауды жүзеге асырады.

74. Бизнес-процестердің иелері мен ІБЖ қатысушылары ІБЖ тиімділігін бағалау процесінде ІАҚ-ға тікелей жәрдемдесуді қамтамасыз етеді.

75. Басқарма, басқарушы директорлар (тиісті құрылымдық бөлімшенің (құрылымдық бөлімшеге кірмейтін қызметкердің) жұмысына жетекшілік ететін/ІБЖ қатысушылары болып табылатын құрылымдық бөлімшелердің басшылары ІБЖ тиімділігін бағалау туралы есеп шеңберінде берілген ІАҚ ұсынымдарының орындалуын қамтамасыз етеді.

76. Тек тиімді ІБЖ болған жағдайда ғана, жалғыз акционер, директорлар кеңесі, Аудит жөніндегі Комитет және Қоғамның алға қойған мақсаттарына жететініне ақылға қонымды дәрежеде сенімді бола алады.

77. ІБЖ тиімділігінің негіздерінің болуына қарамастан, Қоғам ІБЖ-ге бірқатар шектеулер бар екенін мойындайды, мысалы:

- 1) қате кәсіби пайымдау;
- 2) қате қабылданған шешімдер;

- 3) Қоғамның бақылауынан тыс сыртқы жағымсыз факторлар;
- 4) бастапқыда қол жетпейтін мақсаттар қою;
- 5) адам факторы;
- 6) Қоғам қызметкерлерінің бақылаулардың орындалуын айналып өту мүмкіндігі;
- 7) Қоғам басшылығының өкілеттіктерінен асып түсу мүмкіндігі;
- 8) жұмысшылардың сөз байласу мүмкіндігі.

5-тарау. Қорытынды ережелер

78. Осы саясатты, сондай-ақ оған барлық толықтырулар мен өзгерістерді аудит жөніндегі Комитеттің тиісті ұсынымдарын ескере отырып, директорлар Кеңесі қарайды және бекітеді.

79. Осы Саясатта реттелмеген мәселелер Қазақстан Республикасының заңнамасымен, өзге де ішкі құжаттарымен реттеледі.

80. Қазақстан Республикасы заңнамасының нормалары өзгерген және осы Саясаттың жекелеген ережелері оларға қайшы келген жағдайда, ІБЖ қатысушылары Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын ұстануға тиіс.